

Ի՞նչպէս անտեսել այդ, ո՛վ հրմայիչ Գարուն,
Մորմոհումներն անցեալ,
Յետոյ խօլ ու գինով, անխոհեմ ու ցնծուն,
Նըւիրումով շրոայլ՝

Կրկի՛ն նետուիլ, սուգուի՛լ սիրոյ ծովուն մէջ բաց:
— Բայց միշտ բոյրը վարդէն,
Ակը՝ ժայռին ծոցէն, շողմ՝ արեւէն փրթած
Յաւէ՛տ հատնումներ չե՞ն...:

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

ՀԱՄԵՄՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՅ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐ

ՎԵՆԵՏԿՈՅ ՄԷՋ. 1955, ՍԵՊՏ. 25-30

Համամատական գրականութիւններու զանազան բեմերը եւրոպական երկիրներու՝ այս տարի համախմբուեցան Վենետիկ, չաբաթ մը ամբողջ բանախօսութիւններու շարք մը նուիրելով Վենետիկը արդի գրականութիւններու մէջ ընդհանուր նիւթին շուրջ:

Սորպոնի Ուսուցչապետը Համամատական գրականութիւններու բեմին՝ Փրոֆ. Ժան Մարի-Գարրէ ծանր հիւանդութեան մը պատճառաւ չէր կրցած նախագահել: Նախագահութիւնը տրուած էր այս համաժողովին Քարլոյ Փէլլէկրինի-ի, Ֆիլիքս Գեյնի համալսարանի ուսուցչապետին, որ իր կարգին մաս կը կազմէ Համամատական Գրականութեան Ընկերութեան, եւ որ կը հրատարակէ «Rivista di letteratura moderne e comparate» պարբերաթերթը:

Համաժողովին կազմակերպութեան ուղին էր Սորպոնի փրոֆէսոր հայազգի Շարլը Տէտէան: Վեց օր տեւեցին նիստերը՝ Ս. Գէորգ կղզին Չինիի անունով հաստատուած Մշակութային եւ Քաղաքա-

կրթական Միջազգային Կեդրոնին մէջ:

Կը մասնակցէին չուրջ տասնհինգ ազգերու գրականութեան ներկայացուցիչներ: Անոնք, մին տարբեր միւսէն, քննեցին, լուսարանեցին Ազրիականի չքնաղ դժխոյն ազդեցութիւնը իրենց գրադէտներուն եւ բանաստեղծներուն վրայ, ցոյց տալով թէ ի՞նչպէս Վենետիկը ապրած է անոնց մէջ, ներգործած, հրապուրած, խանդավառած եւ մղած ստեղծելու գրական մեծութիւններ: Անգլիական, Փրանսական, գերմանական, իտալական, լեհական, ռուսական, պելճիքական, սլոնիական, ռումէն, տանիական, աւստրիական, յունական, սերպ-խրուաթական գրականութիւնները կարծես կը մրցէին վենետիկեան գեղարուեստին, բնութեան եւ մանաւանդ եղականութեան զովքը ընելու: Պայրն մը, Մօրիս Պարէս մը, Միցլէի-Վիլի մը, Ալեքսանդր Պլոք եւ Կոմիլիէ մը, Հիթթէն մը, Սթանտալ մը, Ժորժ Սան մը, իրարու ետեւէն անցան մեր աչքին եւ երեւակայութեան առջեւէն՝ իրենց գործերով, իրենց կրած ներշնչումներով, իրենց զգայնու-

զգայնութիւններով եւ ստեղծագործութիւններով, բոլորն ալ շունչ մը, հեւք մը բերելով իրենց հետ յաւերժական դիցուն՝ Վենետիկին:

Ս. Ղազար բացակայ չէր այս համաժողովին մէջ: Նիստերէն ոմանց ներկայ էր Միաբանութեանս գլուխ՝ Գերալ. Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան. ու մանաւանդ այն նիստին՝ ուր խօսք կ'առնէր նաեւ մին մեր վարդապետներէն՝ Նիւթ Ունենալով Պայրն Ս. Ղազարու մէջ: Համաժողովի անդամները այցեւեցին նաեւ անդլիացի քերթողին կողմէն: Համաժողովի անդամ Ս. Ղազարը, իբրեւ մշակութային կեդրոն մը հայ ազգին:

Նիստերու փակումէն առաջ Ընկերակցութեան անդամները խմբուեցան Քաթոլիկ համալսարանի սրահներէն մէկուն մէջ քննելու իրենց գործունէութեան արդիւնքը, եւ նոր ծրագիրներ մշակելու եւ յաջորդ համաժողովին տեղը որոշելու: Գրեթէ միաձայն հաւանութեամբ սահմանուեցաւ չորրորդ համաժողովին տեղը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ, դոմարելի երեք տարի վերջ:

Փակման խօսքը տրուած էր Փրոֆ. Շարլը Տէտէանին, որ իմաստուն եւ սրբամիտ ակնարկութիւններով եւ համառօտ ամփոփումով նիւթերու՝ եզրակացուց պլուզը կատարուած բանախօսութիւններուն: Շեշտեց անհրաժեշտութիւնը գրական մարդին մէջ համամատական ուսումնարան, ազգերու եղբայրակցութեան մէկ ուրիշ երեսը ցոյց տալով նաեւ գրական արտադրութիւններու մէջ:

Գեղեցիկը եւ ճամբարտ արուեստը չունին երբեք հայրենիք: Համաշխարհային Ժողովուրդին է այն ամէն գրական գործ, ուր կը բարախէ մարդկային սրտի մը տրոփիւնը: Ու համամատական գրականութիւնը այ՛դ է որ կը փորձէ հուսկ փաստել բազմազան քննութիւններու երկար ցուցմունքներէն վերջ: Անշուշտ

տարբեր չափանիշներ, տարբեր ըմբռնումներ, տարբեր արժէքներ կը յայտնուին դէմքերու եւ գործերու ուսումնասիրութեան մէջ. բայց ատոնք անգամ մը եւս կը շնորհակալեմ, զրական ազդեցութիւններու եւ փոխանցումներու ընդմէջէն, որ նոյն է մարդկային սիրտը, նոյն են զգացումները, մարդն ու աշխարհը քննող մտքին սահմանները: Համամատական ուսումնարան կը ծառայէ միանգամայն բիրեղացնելու գեղեցիկին ըմբռնումը: Եթէ զանազան մտքեր եւ սրտեր կը շօշափեն միեւնոյն նիւթերը, դիւրին կ'ըլլայ այլեւս քննողին համար՝ տեսնել թէ ինչո՞վ անոնք կը տարբերին եւ ինչո՞վ կը միանան, եւ ինչո՞վ գեղեցիկի մոգութիւնն ունին:

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆ

★ ★ ★

Ուրախ ենք ծանուցանելու որ վերոյիշեալ Համաժողովին մասնակցող Միթարեան վարդապետը, է նոյնիքն Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեան, անգամ Association Internationale de Littérature Comparée-ի: Բանախօսութիւնը՝ որու մասին յատուկ գնահատանքով խօսեցաւ տեղական մամուլը եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Համալսարանի անդամներուն մէջ, իբր նիւթ ունէր «Լորտ Պայրն» Ս. Ղազարու մէջ: Ամփոփ ու կուս էջերով՝ ան կ'ողեկոչէր Պայրնի եւ Միթարեան Հայերու յարաբերութիւնները, կ'ուրուագէր Պայրնի հայագիտական աշխատանքն ու թարգմանութիւնները, կը շեշտէր «Պանդխտութիւն» Չարլը Տէտէանի վրայ, կը յիշատակէր 1924ի Բազմավեպ-ի Բացառիկը՝ ի պատիւ Պայրնի մահուան հարիւրամեակի յորելանին. եւ հուսկ, Պայրնի գործերուն հայերէն թարգմանութիւնները ներկայացնելէ յետոյ, վեր կը հանէր Պայրնի հետքերը մեր արդի գրականութեան մէջ, վերլուծելով Սմբատ Շահազիզի «Լեւոնի վիշապ» եւ Ռուբին Որբերեանի «Ծփանքներ» քերթումները: Հ. Մ. Ճանաշեանի այս համալսարանականութիւնը լոյս պիտի տեսնէ Համաժողովի գործերու շարքին: Հաւանորէն առանձին պրակով ալ հրատարակուի:

Հ. Ն. ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ